

Η συνεχής υποβάθμιση των παράκτιων περιοχών της Ευρώπης απειλή την ποιότητα της ζωής μας

Η ζωή κοντά στη θάλασσα είναι πολύ ελκυστική. Ενώ οι άνθρωποι εξακολουθούν να θεωρούν τις ακτές ανεξάντλητο αγαθό, οι καταστροφές και οι μη αναστρέψιμες μεταβολές στα παράκτια οικοσυστήματα συνεχίζονται με αμείωτο ρυθμό. Οι σημερινές τάσεις δείχνουν ότι οι αλλαγές των χρήσεων γης στις παράκτιες περιοχές έχουν μεγαλύτερη έκταση από ό,τι σε άλλες περιοχές. Για παράδειγμα, η επέκταση των τεχνητών επιφανειών κατά μήκος των ακτών της Ευρώπης είναι κατά 1/3 ταχύτερη από ό,τι στις ηπειρωτικές περιοχές. Οι αλλαγές αυτές είναι γενικευμένες και προκαλούνται από ευρύ φάσμα παραγόντων όπως οι δημογραφικές αλλαγές, η οικονομική αναδιάρθρωση, το αυξημένο βιοτικό επίπεδο, οι δραστηριότητες ψυχαγωγίας και οι δομές του παγκόσμιου εμπορίου. Σε πολλές παράκτιες περιοχές οι παράγοντες αυτοί επέφεραν ραγδαίες αλλαγές που έχουν μεταβάλει δραστικά την μακροπρόθεσμη δυναμική βιωσιμότητα των παράκτιων οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που προσφέρουν. Είναι όλο και πιο πιθανό ότι οι σημερινές επιπτώσεις στα παράκτια οικοσυστήματα θα επιδεινώνονται στο εξής συνεχώς εξαιτίας της μεταβολής του κλίματος.

Τα παράκτια οικοσυστήματα παρέχουν ευρύ φάσμα υπηρεσιών στην κοινωνία. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι υπηρεσίες εφοδιασμού, όπως η παροχή τροφής, καυσόξυλων, ενεργειακών πόρων και φυσικών προϊόντων, καθώς και πολιτιστικών υπηρεσιών-απολαυών, όπως ο τουρισμός και η αναψυχή. Επιπλέον, τα παράκτια οικοσυστήματα προσφέρουν σημαντικές ρυθμιστικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, όπως για παράδειγμα η σταθεροποίηση της ακτογραμμής, η προστασία από φυσικούς κινδύνους και η αποτοξικοποίηση των ρυπασμένων υδάτων. Καθώς οι ακτές αποκτούν όλο και περισσότερο κομβικό ρόλο στο παγκόσμιο εμπόριο και εφοδιασμό, παρουσιάζουν

διαρκώς μεγαλύτερη ανάπτυξη, με συνέπεια την υποβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρουν τα οικοσυστήματα.

Οι τάσεις αυτές είναι σημαντικές διότι τέτοιου είδους υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν σημαντικό ποσοστό της συνολικής οικονομικής αξίας των παράκτιων ζωνών. Για παράδειγμα, οι βιολογικοί θαλάσσιοι πόροι της Ευρώπης εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα των παράκτιων ζωνών. Όταν διαταράσσονται οι φυσικές λειτουργίες, οι διεργασίες υποβάθμισης σταδιακά επιταχύνονται και η αντιμετώπισή τους, από κοινωνικής πλευράς, καθίσταται δύσκολη. Οι φυσικές αυτές λειτουργίες δεν μπορούν να υποκατασταθούν από την τεχνολογία.

Εκτός από ορισμένες εξαιρέσεις, οι περισσότερες παράκτιες περιοχές συγκαταλέγονται στις λιγότερο οικονομικά ανεπτυγμένες περιοχές της ΕΕ. Το 1996, 19 από τις 25 μειονεκτούσες περιοχές της ΕΕ των 15 ήταν παράκτιες περιοχές και αυτό εξακολουθεί να θεωρείται και σήμερα ιδιαίτερο σημαντικό θέμα στη διευρυμένη ΕΕ των 25. Επιπλέον, τα μικρά νησιά αποτελούν μια ακόμη ομάδα η οποία πλήττεται έντονα από κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα (π.χ. μετανάστευση και έλλειψη οικονομικής υποδομής).

Μέχρι σήμερα η ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών βασιζόταν στην οικονομική αναδιάρθρωση. Αυτό επετεύχθη κυρίως μέσω του τουρισμού και της

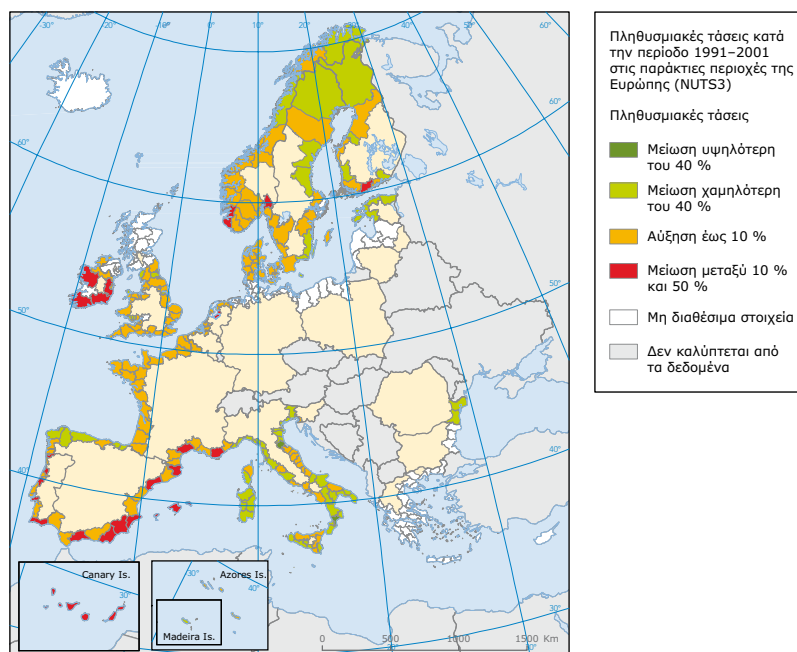

επακόλουθης άνθησης στον τομέα των κατασκευών, κυρίως στις περιοχές της Μεσογείου και του Ατλαντικού. Σε άλλες περιοχές, προτεραιότητα δόθηκε στην οικονομική αναδιάρθρωση της αλιευτικής βιομηχανίας λόγω της δραστηκής μείωσης των ιχθυοποθεμάτων. Επιπροσθέτως, η αύξηση του αριθμού των λιμένων και των θαλάσσιων μεταφορών οδήγησαν στην αντιμετώπιση των ακτών ως τόπων ανεφοδιασμού.

Παράλληλα, η επέκταση των οικιστικών περιοχών, η ανάπτυξη θερέρων και λιμένων και οι υδατοκαλλιέργειες επηρεάζουν άμεσα τα οικοσυστήματα. Οι επιδράσεις τους επεκτείνονται πέραν αυτών της ρύπανσης, της ιζηματογένεσης και των αλλαγών που συντελούνται στην δυναμική των ακτών. Οι καταστροφικές πρακτικές αλιείας, η υπερεκμετάλλευση του παράκτιου θαλάσσιου βυθού, η κλιματική αλλαγή και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας συνιστούν εξίσου σημαντικές απειλές για τους παράκτιους οικοτόπους, στους οποίους συγκαταλέγονται οι εκτατικές γεωργικές εκτάσεις, οι υγρότοποι και τα υποθαλάσσια λιβάδια φυκιών.

Επιπλέον, η πυκνότητα του πληθυσμού στις παράκτιες περιοχές είναι κατά μέσο όρο 10 % υψηλότερη από ότι στις ηπειρωτικές περιοχές. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα, το ποσοστό αυτό φτάνει ακόμη και το 50 %. Ακόμη πιο ανησυχητικό είναι το φαινόμενο της μετατροπής φυσικών παράκτιων περιοχών σε τεχνητές επιφάνειες, με ρυθμό που ξεπερνάει εκείνον της αύξησης της πυκνότητας του πληθυσμού. Εξαιτίας του μη αναστρέψιμου χαρακτήρα τους, οι μεταβολές αυτές χαρακτηρίζονται ως βασικές απειλές για τη βιωσιμότητα των παράκτιων ζωνών. Η

Πληθυσμιακές τάσεις μεταξύ της περιόδου 1991–2001 στις παράκτιες περιοχές της Ευρώπης

Πηγή: ΕΟΠ, 2006, βάσει των πληθυσμιακών απογραφών των 1991 και 2001, Eurostat.

κύρια κατοικία (αλλά κυρίως η δευτερεύουσα κατοικία σε πολλές περιοχές), οι υπηρεσίες και η αναψυχή θεωρούνται οι κύριοι παράγοντες του φαινομένου αυτού, καθώς καταλαμβάνουν το 61 % των τεχνητών επιφανειών που συναντάται στις παράκτιες περιοχές.

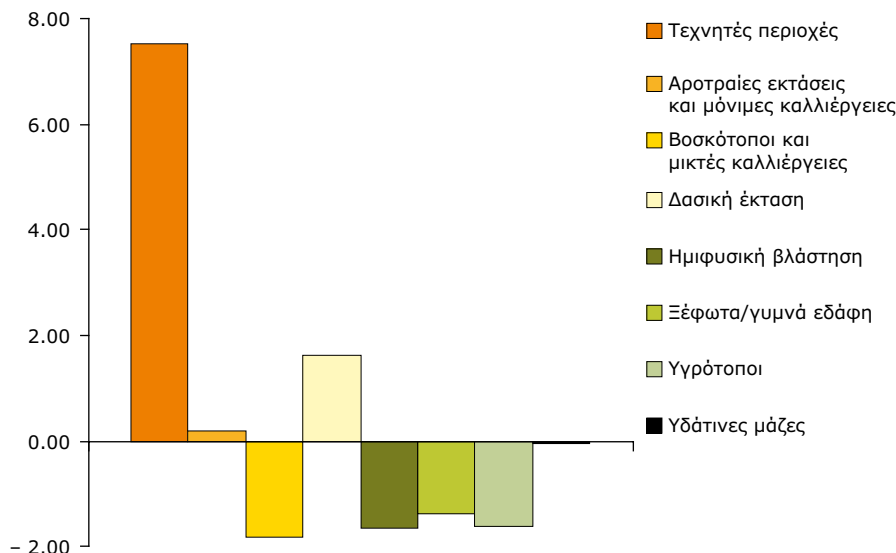
Κατά το παρελθόν, οι περισσότερες παράκτιες περιοχές θεωρούνταν περιφέρειαικές ως προς την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, σήμερα όλο και περισσότερες παράκτιες περιοχές αποτελούν τους κύριους τόπους ανάπτυξης. Υπάρχουν πολλές παράκτιες περιοχές στην Ευρώπη όπου το ποσοστό των τεχνητών επιφανειών ξεπερνάει το 45 % του συνόλου της έκτασης της παράκτιας ζώνης (δηλ. σε απόσταση έως 1 χλμ. από τον αιγιαλό). Οι πλέον εντατικά χρησιμοποιούμενες περιοχές είναι οι παράκτιες ζώνες της Μεσογείου (Γαλλία, Ισπανία και ορισμένα τμήματα της Ιταλίας). Ολόκληρη η Γαλλική ακτή στον Ατλαντικό είναι

εξίσου πυκνοκατοικημένη, όπως επίσης οι Ισπανικές ακτές του Ατλαντικού (χώρα των Βάσκων και Huelva), μεγάλα τμήματα των ακτών της Πορτογαλίας. Τέλος, σε μεγάλα τμήματα των ακτών της Βόρειας Θάλασσας παρατηρείται εξίσου έντονη δόμηση (Κάτω Χώρες και Βέλγιο).

Το υψηλό βιοτικό επίπεδο στην ΕΕ, η απελευθέρωση τιμών στον τομέα των αερομεταφορών και η επακόλουθη ανάπτυξη των αεροπορικών εταιρειών χαμηλού κόστους σε συνδυασμό με την ανάπτυξη διευρωπαϊκών οδικών και σιδηροδρομικών δικτύων, αύξησαν κατά πολύ την κινητικότητα των Ευρωπαίων και ιδίως την πρόσβαση τους σε παράκτιες περιοχές. Επιπλέον, η αύξηση του ατομικού εισοδήματος σημαίνει περισσότερες επενδύσεις για την απόκτηση δευτερεύουσας κατοικίας κυρίως σε παράκτιες περιοχές, καθώς παρουσιάζουν ενδιαφέρον από άποψη κόστους και προσφέρουν νέες

Αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν στην κάλυψη εδαφικών εκτάσεων της παράκτιας ζώνη 10 χλμ. 17 ευρωπαϊκών χωρών, 1990–2000

Καθαρή αλλαγή στην κάλυψη γης % από το αρχικό έτος

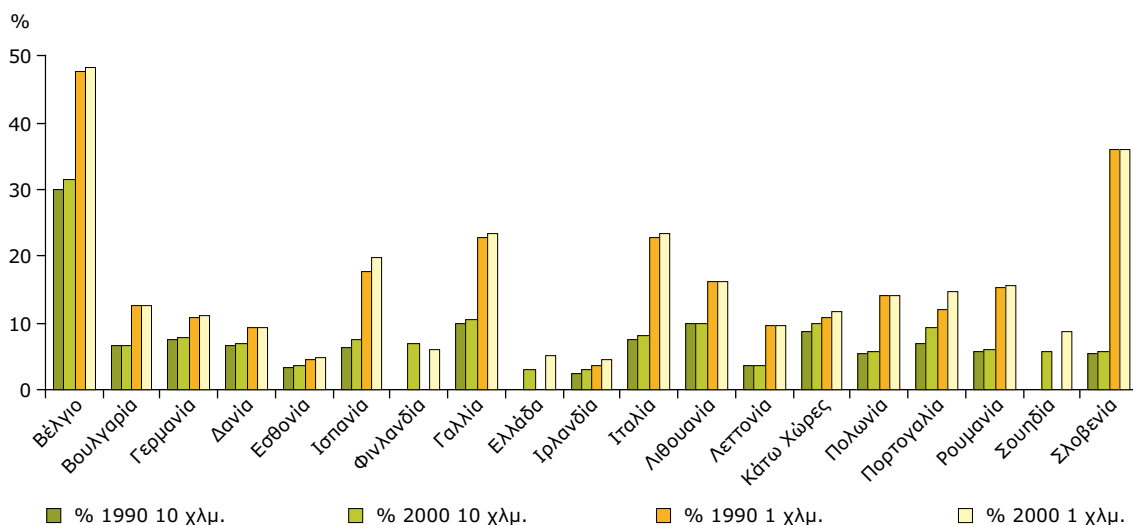
Πηγή: ΕΟΠ, 2006.

δυνατότητες αναψυχής. Η ανάπτυξη που σημειώθηκε στον τομέα των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών για να καλυφθούν οι ανάγκες των ιδιοκτητών δευτέρας κατοικίας και των τουριστών (π.χ. ξενοδοχεία, υδάτινα πάρκα, γήπεδα γκολφ και πίστες καρτ) συνιστά απειλή για τον τοπικό χαρακτήρα πολλών παράκτιων περιοχών.

Οι παράκτιες περιοχές αντιμετωπίζουν μια επιπρόσθετη απειλή από την μεταβολή του κλίματος. Οι διάφορες προαναφερθείσες μη κλιματικές πιέσεις ενδεχομένως να έχουν ήδη επηρεάσει αρνητικά την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των παράκτιων οικοσυστημάτων και συνεπώς την ικανότητά τους να αντιμετωπίσουν τις πρόσθετες

πιέσεις της κλιματικής μεταβολής. Οι φυσικές πεδιάδες πλημμυρών των κυριότερων ποταμών της Ευρώπης (π.χ. Ρίνος, Έλβα, Πάδος) έχουν ήδη σχεδόν καλυφθεί από αναπτυξιακά έργα. Παρόμοια φαινόμενα γρήγορου ρυθμού ανάπτυξης σημειώνονται και σε παράκτιες πεδινές περιοχές, με αύξηση των τεχνητών επιφανειών κατά 1 900 km² μεταξύ 1990–2000. Η τάση αυτή δεν παρουσιάζει σημάδια υποχώρησης. Συνεπώς, η αποκαλούμενη «παράκτια συρρίκνωση» παρουσιάζεται σε πολλές παράκτιες περιοχές. Η «παράκτια συρρίκνωση» αναφέρεται στις περιπτώσεις εκείνες που τα κτήρια και οι υποδομές εξαπλώνονται και προσεγγίζουν όλο και περισσότερο τον αιγιαλό, που ουσιαστικά λειτουργεί ως ασπίδα προστασίας μεταξύ θάλασσας και ξηράς, εις βάρος των φυσικών συστημάτων. Η «συρρίκνωση» αυτή καθιστά πιο ευαίσθητες τις παράκτιες περιοχές απέναντι στην κλιματική μεταβολή και την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, κυρίως κατά την εμφάνιση ακραίων καιρικών φαινομένων, όπως οι μαζικές καταιγίδες.

Οικιστική περιοχή κατά μήκος της παράκτιας λωρίδας 0–1 χλμ. έναντι του συνόλου της ζώνης έκτασης 10 χλμ. 1990–2000

Πηγή: ΕΟΠ, 2006.

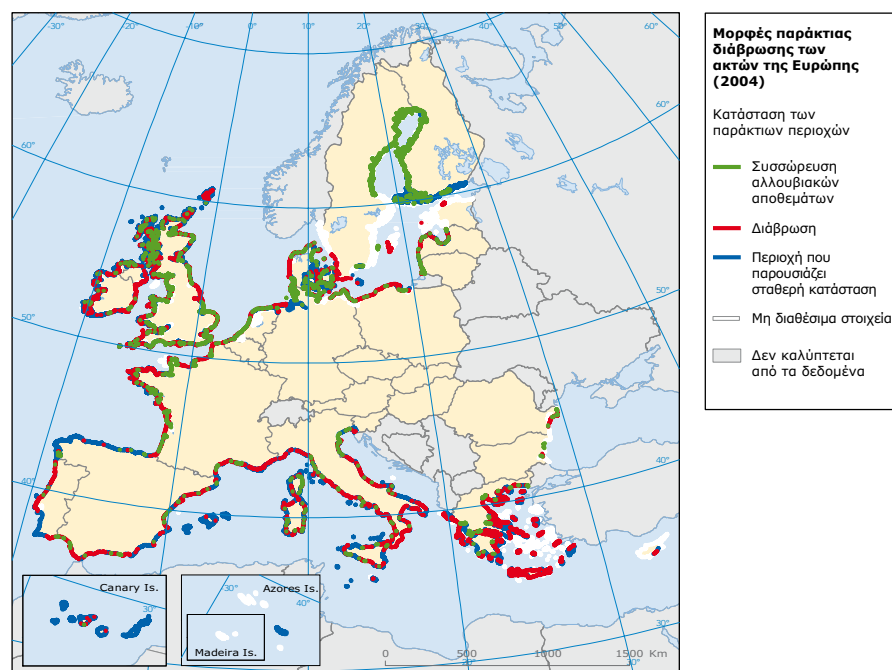
Η βελτίωση της διαχείρισης παράκτιων ζωνών, κυρίως σε ότι αφορά τον χωρικό σχεδιασμό, έχει την δυνατότητα να καταστήσει τις παράκτιες περιοχές λιγότερο ευαίσθητες απέναντι στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Οι εθνικές στρατηγικές για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, που συζητώνται σε αρκετές χώρες, προσφέρουν σαφή καθοδήγηση για την ενίσχυση της φυσικής αντοχής των ακτών και την ενίσχυση της βιωσιμότητας. Για παράδειγμα, η αρχή της συντεταγμένης υποχώρησης, που στοχεύει στη μείωση της ευπάθειας των κοινωνικο-

περιβαλλοντικών συστημάτων απέναντι στην κλιματική αλλαγή εξυπηρετεί ταυτόχρονα την βασική ιδέα της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών.

Από το 1995, η ανησυχία σχετικά με την κατάσταση της Ευρωπαϊκής ακτογραμμής οδήγησε σε ορισμένες πρωτοβουλίες της ΕΕ, που βασίζονται στην έννοια της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών (ICZM). Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών (ICZM) επιχειρεί να εξισορροπήσει τις αναπτυξιακές ανάγκες

με την προστασία των ιδίων πόρων που υποστηρίζουν την οικονομία των παράκτιων περιοχών. Ο ΕΟΠ εργάζεται έχοντας σαν συγκεκριμένο στόχο του το να συνεισφέρει στην επανεξέταση των συστάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών (2002/413/ΕΚ) μέσα στο 2006. Η Ευρωπαϊκή Θεματική Στρατηγική για την Θάλασσα (European Marine Thematic Strategy) εξετάζει επίσης το θέμα των ακτών προωθώντας την οικοσυστημική προσέγγιση και προτείνοντας Θαλάσσιες Ενότητες. Επίσης, η ΕΕ, ανέλαβε το έργο χάραξης μίας ναυτιλιακής πολιτικής. Όλες οι νέες αυτές πρωτοβουλίες πολιτικών έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν ενεργά στη βελτίωση της ολοκληρωμένης διαχείρισης παράκτιων ζωνών και των οικοσυστημάτων τους. Κλειδί της επιτυχίας των πρωτοβουλιών αυτών είναι ο σχεδιασμός συνεκτικών δράσεων που να συνδέει όλες τις πολιτικές και η εφαρμογή των δάσεων μέσω βελτιωμένων μηχανισμών διακυβέρνησης.

Μορφές διάβρωσης των ακτών της Ευρώπης, 2004

Πηγή: ΕΟΠ, 2006, βάση του EuroSION, 2004.

Αναφορές

EEA (2006), *The changing faces of Europe's coastal areas*, EEA Report No 6/2006, European Environment Agency, Copenhagen.

European Environment Agency
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Denmark

Tel.: +45 33 36 71 00
Fax: +45 33 36 71 99

Web: eea.europa.eu
Enquiries: eea.europa.eu/enquiries

Publications Office

ISBN 92-9167-854-6

9 789291 678549

